

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

เรือนจำกลางบางขวางเป็นสถานที่คุมขังนักโทษชายที่กระทำความผิดรุนแรงและมีกำหนดโทษสูงตั้งแต่ 30 ปี จนถึงประหารชีวิต ซึ่งนักโทษเหล่านี้มาจากทั่วประเทศและจะเป็นที่รวมนักโทษไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดก็ตามถ้ามากระทำความผิดคดีอุกฉกรรจ์ในราชอาณาจักรไทย

เนื่องจากนักโทษของคุกบางขวางแต่ละคนมีกำหนดโทษสูงและเป็นบุคคลอันตราย ดังนั้นการควบคุมและดูแลนักโทษเหล่านี้จึงต้องมีการควบคุมที่เข้มงวด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของโครงสร้างหรือระบบการควบคุมของเรือนจำที่จะต้องมีความมั่นคงปลอดภัยสูงสุดเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกี่ยวกับการออกกฎระเบียบวินัยข้อบังคับต่าง ๆ ของคุกเพื่อการจัดระเบียบวินัยนักโทษเพื่อทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการควบคุมและเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมสัณยนักโทษให้กลายเป็นคนใหม่ที่ดีสามารถกลับเข้าสู่สังคมและเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ในที่สุดหรือที่เรียกว่าเป็นกระบวนการ “การรื้อสร้างร่างกายใหม่” ของนักโทษนั่นเอง

จากเงื่อนไขที่ว่าคุกคือ สถานที่ลงโทษด้วยการจำกัดอิสรภาพ ซึ่งตามแนวคิดสมัยใหม่ ถือว่าเป็นการลงโทษทางจิตใจที่รุนแรงที่สุดที่ส่งผลต่อนักโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในคุกและทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยในบริบทต่าง ๆ ของคุก เช่น การจำกัดพื้นที่ การจำกัดอิสรภาพทางร่างกาย การจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรม การจำกัดอิสรภาพทางการสื่อสารและการจำกัดอิสรภาพทางเพศ

ถึงแม้ว่าคุณจะจำกัดอิสรภาพในบริบทต่าง ๆ เหล่านี้ แต่ทางคุกก็ยังเปิดโอกาสให้นักโทษมีสิทธิในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเช่น การเยี่ยมญาติ การโทรศัพท์ การเขียนจดหมาย การประชุมทางไกลผ่านกล้องวิดีโอ (video conference) และการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) แต่รูปแบบการสื่อสารที่นักโทษส่วนใหญ่นิยมมากที่สุดคือ การเขียนจดหมายติดต่อกับบุคคลภายนอก ซึ่งอาจจะเป็นด้วยเหตุผลของการประหยัดค่าใช้จ่ายในการสื่อสารและการเขียนจดหมายสามารถถ่วงนกรอเรียบเรียงเนื้อหา ก่อนทำการส่งได้ รวมทั้งสามารถส่งเนื้อหาในการสื่อสารได้ในปริมาณมาก

จากเหตุผลด้านดีในการเขียนจดหมายนี้ทำให้นักโทษส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีนักโทษต่างชาติ ซึ่งมีความแตกต่างจากนักโทษชาวไทยอย่างมากในเรื่องของชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน อาหารการกิน สภาพอากาศ วัฒนธรรม ความเชื่อ ทศนคติและศาสนา ประกอบ

กับการถูกจำกัดอิสรภาพในบริบทต่าง ๆ ของคุณทำให้นักโทษต่างชาติพยายามแสวงหาวิธีการหรือหนทางเพื่อปลดปล่อยความเครียดและความรู้สึกกดดันจากการจัดระเบียบวินัยของคุณผ่านออกมาทางจดหมายด้วยการเขียนเนื้อหา ข้อความ การแสดงความหมายจากวาดภาพหรือการสร้างรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจดหมายที่ส่งออกสู่ภายนอกเพื่อสื่อสารเนื้อหาและความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยในการจำกัดอิสรภาพในบริบทต่าง ๆ ของคุณ

จากการวิจัยเรื่อง การสื่อสารผ่านจดหมายนักโทษ: บทวิเคราะห์อำนาจและการจัดระเบียบวินัยแห่งคุณ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่ารูปแบบและเนื้อหาของกระบวนการสื่อสารด้วยจดหมายของนักโทษในการจำกัดอิสรภาพในบริบทด้านต่าง ๆ ของคุณนั้นมีอะไรและมีวิธีการสื่อสารออกมาอย่างไรบ้าง อีกประการหนึ่งคือ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสื่อสารด้วยจดหมายของนักโทษกับการจำยอม การต่อรองและการต่อต้านเชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยในบริบทต่าง ๆ ของคุณ โดยเริ่มแรกของการวิจัย ผู้วิจัยได้ตั้งปัญหำการวิจัยไว้ 2 ประการ คือ

1. อำนาจจากการจัดระเบียบวินัยของคุณมีผลต่อกระบวนการสื่อสารผ่านจดหมายของนักโทษอย่างไร
2. นักโทษมีวิธีการสื่อสารด้วยจดหมายอย่างไรภายใต้กระบวนการจัดระเบียบวินัยดังกล่าวของคุณทั้งในเชิงจำยอม ต่อรองและต่อต้าน

เนื่องจากความต้องการในการศึกษาหรือวัตถุประสงค์ในการวิจัย รวมทั้งการตั้งปัญหำนำวิจัยดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจของมิเชล ฟูกูเกต์ มาเป็นแกนหลักของการศึกษาวิจัย ซึ่งตามทฤษฎีนี้ มิเชล ฟูกูเกต์ได้สรุปแนวคิดเรื่องอำนาจว่า “ที่ใดมีอำนาจ ที่นั่นย่อมมีการต่อต้านขัดขืนต่ออำนาจ” ซึ่งเมื่อพิจารณาหัวข้อการวิจัยเรื่อง การสื่อสารผ่านจดหมายนักโทษ: บทวิเคราะห์อำนาจและการจัดระเบียบวินัยแห่งคุณนี้แล้ว ผู้วิจัยพบว่า การจัดระเบียบวินัยในบริบทต่าง ๆ ของคุณก็เปรียบเสมือนการบริหาร “อำนาจของคุณ” และการเขียนจดหมายของนักโทษก็เปรียบเสมือนการต่อรอง “อำนาจของนักโทษ”

ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้ จึงเป็นการวิจัยการมีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอำนาจของคุณกับอำนาจของนักโทษตามการค้นพบของมิเชล ฟูกูเกต์ ที่ว่าลักษณะกระบวนการใช้อำนาจจะแบ่งออกเป็น 4 มิติ คือ การครอบงำ การต่อต้านขัดขืน การต่อรองและการจำยอม อันมีความหมายว่าเมื่อนักโทษถูกครอบงำด้วยกฎระเบียบวินัยในบริบทต่าง ๆ ของคุณแล้ว นักโทษจะแสดงปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านจดหมายออกมาอย่างไรในมิติของการการจำยอม การต่อรองและต่อต้านขัดขืน โดยเฉพาะการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่องอำนาจที่ฟูกูเกต์พัฒนาขึ้นมาจากแบบจำลองสถาปัตยกรรม “แพนออปติคอน” (Panopticon)

สถาปัตยกรรมแพนอปปติคอนที่กล่าวมาในบทที่สองเป็นการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ยึดหลักการใช้อำนาจในการจ้องมองจากหลังเหตุการณ์ (ที่ปิดไฟมืด) เข้าไปสู่ห้องซังของนักโทษ ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่มีผู้คุมเฝ้ามองดูอยู่ก็ตาม แต่นักโทษก็ยังมีความรู้สึกอยู่เสมอว่ากำลังถูกจ้องมองดูอยู่ เช่นเดียวกัน หลักการนี้เมื่อนำมาใช้ในการเขียนจดหมายของนักโทษ แม้จะไม่มีผู้คุมมาเฝ้าจ้องมองดูการเขียน แต่นักโทษต่างก็รู้ว่าผู้คุมมีกฎระเบียบในการตรวจเซ็นเซอร์คอยครอบงำการเขียนอยู่ ดังนั้น ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้คือ เมื่อนักโทษรู้ตัวว่ามีการจ้องมองจากกฎระเบียบวินัยของคุณ นักโทษมีวิธีการอย่างไรในการสื่อสารเพื่อให้สามารถส่งผ่านความหมายต่าง ๆ ของสารจากเนื้อหาและรูปแบบไปสู่ภายนอกได้อย่างสมบูรณ์ตามความต้องการของตนเองได้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การสื่อสารผ่านจดหมายนักโทษ: บทวิเคราะห์อำนาจและการจัดระเบียบวินัยแห่งคุก ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบการสื่อสารด้วยจดหมายที่นักโทษต่างชาติสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยในบริบทต่าง ๆ ของคุกในมิติของการจ่ายอม การต่อรองและการต่อต้าน แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบได้ดังนี้ คือ

1. รูปแบบการเขียน
2. รูปแบบตัวสื่อ
3. รูปแบบอื่น ๆ

รูปแบบการเขียน

รูปแบบการเขียนเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเขียนและช่วงเวลาในการสื่อสาร โดยวิธีการเขียนจดหมายด้วยลายมือตนเองซึ่งแสดงถึงการจ่ายอมเชิงอำนาจ ส่วนการพิมพ์จดหมายแสดงถึงการต่อรองเชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณ ซึ่งเป็นรูปแบบของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณ กรณีช่วงเวลาในการสื่อสารคือมีการต่อรองในเรื่องของเวลาในการส่งออกที่แสดงถึง การต่อรองเชิงอำนาจและเรื่องเวลาในการเขียนจดหมาย โดยนักโทษอ้างว่าไม่มีเวลาต้องทำงานหรือไม่มีเวลาเป็นส่วนตัวเพราะนักโทษแออัดมากไม่สะดวก ต้องใช้เวลากลางคืนดึก ๆ รอให้คนอื่นนอนหมดแล้ว ซึ่งแสดงถึงการต่อต้านเชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณ

รูปแบบตัวสื่อ

รูปแบบตัวสื่อหมายถึง พื้นที่ในการเขียน ลักษณะของตัวอักษร การใส่ภาพวาดในของจดหมาย ลักษณะของจดหมายและซอง โดยกรณีเกี่ยวกับพื้นที่ในการเขียน นักโทษต่างชาติจะใช้เรื่องของพื้นที่ในการเขียนเป็นรูปแบบในการต่อต้านเชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยของคุณ เช่น การส่งจดหมายเกินกว่า 1 ฉบับ หรือเป็นการต่อรองเชิงอำนาจ เช่น การใช้กระดาษยาวกว่าที่กำหนด การเขียนแผ่นเดียวแต่ 2 หน้า การเขียน 15 บรรทัดแต่บรรทัดละ 2 แถว ส่วนลักษณะของตัวอักษรที่เขียนเหมือนคนบ้าจะเป็นรูปแบบของการต่อรองเชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณในบริบทของการถูกจำกัดพื้นที่

นอกจากนั้น การใส่ภาพวาดในของจดหมายถือว่าการสื่อความหมายของภาพแทนตัวอักษรอันแสดงถึงปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในมิติต่าง ๆ ในบริบทของคุณไม่ว่าจะเป็นมิติของการจ่ายอม การต่อรองหรือการต่อต้าน สำหรับลักษณะของจดหมายและซองนั้น นักโทษต่างชาติจะใช้เป็นรูปแบบในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยของคุณ อย่างเช่นรูปแบบการใช้ซองจดหมายและกระดาษเขียนจดหมายที่มีลักษณะเก่าหรือไม่แข็งแรงที่แสดงถึงการต่อรองเชิงอำนาจหรือนักโทษต่างชาติบางคนจะใช้รูปแบบของจดหมายในการต่อต้านเชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยคุณโดยการใส่วัสดุสิ่งของมีค่ามาในซองจดหมายและการประดิษฐ์ตกแต่งซองหรือจดหมาย

รูปแบบอื่น ๆ

รูปแบบอื่น ๆ หมายถึง ตัวจดหมายหรือแสดมป์ที่นักโทษต่างชาติใช้เป็นรูปแบบในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจของคุณ โดยนักโทษบางคนจะใช้จดหมายและแสดมป์ซื้อขายแทนเงินสดหรือการซื้อขายแสดมป์เพื่อสะสมด้วยเงินสด ซึ่งถือว่าการต่อต้านเชิงอำนาจในการจัดระเบียบวินัยของคุณที่ห้ามการใช้เงินสด ส่วนการลักลอบนำจดหมายออกและการอ้างการขาดแคลนจดหมายเพื่อสร้างความสงสัยยังถือว่าเป็นรูปแบบของการต่อต้านเชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณที่อาจสร้างความเสียหายหรือเสื่อมเสียให้คุณ ส่วนรูปแบบการพูดขออนุญาตเขียนจดหมายที่เกี่ยวกับเรื่องเพศจากผู้ตรวจก่อนถือเป็นรูปแบบของการต่อรองเชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยในบริบทของการจำกัดอิสรภาพทางเพศของคุณ

นอกจากรูปแบบของจดหมายที่นักโทษต่างชาติสร้างขึ้นเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณแล้ว เนื้อหาจากข้อความในจดหมายยังก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณด้วย ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นการวิเคราะห์การจำกัดอิสรภาพในบริบทต่าง ๆ ของคุณได้ ดังต่อไปนี้

1. การจำกัดพื้นที่
2. การจำกัดอิสรภาพทางร่างกาย
3. การจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรม
4. การจำกัดอิสรภาพทางการสื่อสาร
5. การจำกัดอิสรภาพทางเพศ

การจำกัดพื้นที่

การจำกัดพื้นที่ถือว่าการลงโทษด้วยการจำกัดอิสรภาพที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิตของนักโทษเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น บริบทของการจำกัดพื้นที่จากการจัดระเบียบวินัยของคุณ จึงสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจให้กับนักโทษจนนักโทษต้องตอบโต้ผ่านจดหมายออกมามากที่สุดถึง 52.5 เปอร์เซ็นต์หรือ 105 ตัวอย่างจากทั้งหมด 200 ตัวอย่าง ซึ่งเนื้อหาของการถูกจำกัดพื้นที่จะเกี่ยวกับประเด็นการถูกกักขัง สภาพแวดล้อมของที่กักขัง การขอย้ายที่กักขัง การไม่ยอมถูกย้ายและที่กักขัง โดยนักโทษจะใช้กลยุทธ์การสื่อสาร อย่างเช่น การใช้สัญญาสร้างจินตนาการ การใช้ภาษาสร้างความสงสัยหรือข่มขู่ การอ้างอิงอำนาจจากองค์กรหรือสถานทูต การอ้างอิงกลุ่ม การอ้างอิงเหตุผล เช่น เรื่องสุขภาพ ระยะทาง การปรับตัว การถูกทำร้าย การเหยียดผิวหรือการอ้างว่าไม่ได้ทำความผิด เป็นต้น เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยของคุณ โดยคุณจะใช้กลยุทธ์การสร้างความปลอดภัยในการจัดระเบียบวินัยสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษในประเด็นต่าง ๆ เช่น การอ้างกฎหมาย การอ้างการขาดแคลนงบประมาณ การอ้างความเก่าแก่ของคุณ การอ้างระเบียบวินัยและการลงโทษและการอ้างเรื่องความปลอดภัยในการควบคุม ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 24 ต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1

แสดงผลรูปกลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคุณกับกลยุทธ์
การสื่อสารของนักโทษในบริบทของการจำกัดพื้นที่

กลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคุณ	กลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษ
การอ้างกฎหมาย การอ้างความปลอดภัย	การใช้ภาพ/สัญญาณสร้างจินตนาการ
การอ้างการขาดแคลนงบประมาณ	การใช้ภาษาแสดงอารมณ์/ความรู้สึก
การอ้างความเก่าแก่ของคุณ	การอ้างอิงอำนาจ การอ้างเหตุผล
การอ้างระเบียบวินัยและการลงโทษ	การอ้างอิงกลุ่ม

การจำกัดอิสรภาพทางร่างกาย

การจำกัดอิสรภาพทางร่างกายเป็นการจัดระเบียบวินัยของคุณเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุม โดยกระบวนการจำกัดอิสรภาพทางร่างกายของนักโทษในคุก บางครั้งได้สร้างความลำบากในการดำรงชีวิตของนักโทษในคุกได้ ซึ่งในเรื่องของการจำกัดอิสรภาพทางร่างกายนี้ มีตัวอย่างจดหมายนักโทษต่างชาติที่ส่งออก 38 ตัวอย่างคิดเป็น 19 เปอร์เซ็นต์ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ คือ การครอบครองทรัพย์สิน การขาดแคลนปัจจัย 4 และการละเมิดสิทธิทางร่างกาย

สำหรับกลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษในประเด็นการจำกัดอิสรภาพทางร่างกายจะเป็นการอ้างกรรมสิทธิ์ความเป็นเจ้าของ การอ้างเรื่องสุขภาพ การอ้างอิงกลุ่ม การใช้ภาษาเชิงข่มขู่ การใช้ภาษาสร้างความสงสาร ความเห็นใจ การใช้ภาษาเชิงยกย่องสรรเสริญ การอ้างเหตุผลต่าง ๆ และการใช้ภาพ/สัญญาณสร้างความสงสารสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยของคุณ โดยคุณก็จะอ้างเรื่องพื้นที่จำกัด ความเท่าเทียมกัน การอ้างการขาดแคลนงบประมาณ การอ้างความปลอดภัยในการควบคุม การอ้างการปฏิบัติตามกฎหมายและการอ้างองค์ความรู้ทางการแพทย์เป็นกลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมในการจัดระเบียบวินัยเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อกลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางที่ 25 ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.25

แสดงผลสรุปกลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคูกกับกลยุทธ์การสื่อสาร
ของนักโทษในบริบทของการจำกัดอิสรภาพทางร่างกาย

กลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคูก	กลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษ
การอ้างพื้นที่จำกัด อ้างความเท่าเทียม	การอ้างเหตุผล การอ้างอิงกลุ่ม
การอ้างการขาดแคลนงบประมาณ	การใช้ภาษาสร้างอารมณ์/ความรู้สึก
การอ้างความปลอดภัย การอ้างกฎหมาย	การใช้ภาพ/สัญลักษณ์สร้างอารมณ์/ความรู้สึก
การอ้างองค์ความรู้ทางการแพทย์	

การจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรม

เนื่องจากนักโทษต่างชาติในคุกบางขบวนมาจากหลายเชื้อชาติ หลายประเทศทำให้เกิดความแตกต่างทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ทศนคติ ศาสนา อุดมคติใจคอ และพฤติกรรม ดังนั้นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขความแตกต่างเหล่านี้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการควบคุมและเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมให้กลับตัวเป็นคนดีสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ทางคูกจึงได้มีการจัดระเบียบวินัยขึ้นมา กำหนดการดำเนินชีวิตประจำวันของนักโทษในคุกไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตื่น การนอน การกิน การอาบน้ำ การทำงาน การออกกำลังกายหรือการนับถือศาสนา เป็นต้น ซึ่งการจัดระเบียบวินัยดังกล่าวอาจสร้างความกดดันหรือสร้างปัญหาในการปรับตัวของนักโทษที่เข้ามาในคุกซึ่งเคยชินกับชีวิตอิสระภายนอกมาก่อน อันอาจส่งผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของนักโทษต่างชาติเหล่านี้ได้

ในการวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างในประเด็นการจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรมนี้จะพบว่าในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 200 ตัวอย่างจะพบประเด็นที่เกี่ยวข้องอยู่ 34 ตัวอย่างคิดเป็น 17 เปอร์เซ็นต์ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ คือ อาหารการกิน ความกดดันทางจิตใจ พฤติกรรม และศาสนา สำหรับกลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษในประเด็นการจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรมจะเป็นการอ้างเกี่ยวกับการใช้ภาษาสร้างอารมณ์/ความรู้สึก การอ้างสถานทูต การอ้างอิงกลุ่ม การอ้างวัฒนธรรมการกิน การใช้ภาพ/สัญลักษณ์สร้างอารมณ์/ความรู้สึก การใช้ภาพ/สัญลักษณ์สร้างจินตนาการ โดยคูกก็จะอ้างเรื่องการอ้างความปลอดภัย การอ้างสุขภาพอนามัย การอ้างการฟื้นฟูพฤติกรรม การอ้างความละเอียดอ่อนของศาสนา การอ้างการขาดแคลนงบประมาณ/

เจ้าหน้าที่ การอ้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นกลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมในการจัดระเบียบวินัยเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อกลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางที่ 26 ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.26

แสดงผลสรุปกลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคุณกับกลยุทธ์การสื่อสาร
ของนักโทษในบริบทของการจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรม

กลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคุณ	กลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษ
การอ้างความปลอดภัย การอ้างสุขภาพอนามัย	การใช้ภาษาสร้างอารมณ์/ความรู้สึก
การอ้างการปฏิบัติตามกฎหมาย	การอ้างสถานทูต การอ้างอิงกลุ่ม
การอ้างการฟื้นฟูพฤติกรรม	การอ้างวัฒนธรรมการกิน
การอ้างความละเอียดอ่อนของศาสนา	การใช้ภาพ/สัญลักษณ์สร้างอารมณ์/ความรู้สึก
การอ้างการขาดแคลนงบประมาณ/เจ้าหน้าที่	การใช้ภาพ/สัญลักษณ์สร้างจินตนาการ
การอ้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย	การอ้างอิงอำนาจ การอ้างอิงศาสนา

การจำกัดอิสรภาพทางการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นบริการที่ถูกจัดให้นักโทษ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของนักโทษและลดความรู้สึกกดดันจากการถูกกักขังเป็นเวลานาน แต่เนื่องจากคุกเป็นพื้นที่ของการจำกัดอิสรภาพ ดังนั้นแม้คุณจะให้อิสรภาพในการติดต่อสื่อสารกับภายนอกแต่คุณก็ยังมีข้อกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับในการควบคุมการสื่อสารประเภทต่าง ๆ ซึ่งบางครั้งอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อนักโทษ ดังนั้นนักโทษต่างชาติจึงใช้กลยุทธ์การสื่อสารต่าง ๆ ผ่านออกทางจดหมายเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยของคุณในการติดต่อสื่อสารกับภายนอก ซึ่งคิดเป็น 8 เปอร์เซ็นต์หรือ 16 ตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่าง 200 ตัวอย่าง ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวกับการเยี่ยมญาติ การโทรศัพท์และการเขียนจดหมาย โดยนักโทษจะใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารด้วยการอ้างอิงอำนาจ การอ้างอิงกลุ่ม การใช้ภาษาสร้างอารมณ์/ความรู้สึก การนิยามความหมายใหม่ การอ้างอิงเหตุผล การรื้อสร้างกฎระเบียบใหม่ของคุก และทางคุณก็จะใช้กลยุทธ์การอ้างความปลอดภัยและอ้างความเสียหายรวมทั้งการอ้างเพื่อการผ่อนคลาย เพื่อการฟื้นฟูพฤติกรรม ความเสมอภาค ศีลธรรม เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการจัดระเบียบวินัย ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางที่ 27 ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.27

แสดงผลรูปกลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคุณกับกลยุทธ์การสื่อสาร
ของนักโทษในบริบทของการจำกัดอิสรภาพทางการสื่อสาร

กลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคุณ	กลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษ
การอ้างการผ่อนคลาย	การอ้างอิงอำนาจ การอ้างอิงกลุ่ม
การอ้างการฟื้นฟูพฤติกรรม	การใช้ภาษาสร้างอารมณ์/ความรู้สึก
การอ้างความเสมอภาค การอ้างความปลอดภัย	การนิยามความหมายใหม่ การอ้างอิงเหตุผล
การอ้างศีลธรรม การอ้างความเสียหาย	การรื้อสร้างกฎระเบียบใหม่ของคุก

การจำกัดอิสรภาพทางเพศ

ธรรมชาติของมนุษย์ย่อมมีสัญชาตญาณการสืบพันธุ์เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์ ดังนั้นการกักขังนักโทษที่เป็นเพศชายย่อมทำให้เกิดการเก็บกดทางเพศ แต่เพื่อการปลดปล่อยทางเพศ นักโทษชายเหล่านี้จึงแสวงหาหนทางหรือวิธีการต่าง ๆ เช่น บางคนอาจหาคู่จากนักโทษชายที่เป็นกะเทยหรือหาคู่ที่เป็นเด็กหนุ่มหน้าตาดี ผิวพรรณดีหรือใช้วิธีสับเปลี่ยนกันเป็นผัวเมียระหว่างนักโทษชายด้วยกัน แต่ก็มีนักโทษชายบางคนหรือส่วนใหญ่มองถึงภัยพิบัติกรรม เช่นว่านี่ จึงหาทางออกด้วยวิธีการอื่น ซึ่งประจวบเหมาะกับการที่คุณอนุญาตให้มีการส่งจดหมายติดต่อกับภายนอกได้ ดังนั้นนักโทษบางคนจึงใช้จดหมายเป็นช่องทางในการระบายอารมณ์ทางเพศ

จากการวิเคราะห์จดหมายในเรื่องการจำกัดอิสรภาพทางเพศนี้จะพบประเด็นเรื่องของการมีเพศสัมพันธ์และการแสดงอารมณ์ทางเพศอยู่ในเนื้อหาของจดหมาย โดยมีจำนวนตัวอย่าง 7 ตัวอย่างคิดเป็น 3.5 เปอร์เซ็นต์ จากตัวอย่างทั้งหมด 200 ตัวอย่าง ซึ่งนักโทษต่างชาติจะใช้กลยุทธ์การสื่อสารด้วยการใช้ภาษาเพื่อเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ การใช้สัญลักษณ์เพื่อเปลี่ยนแปลงความหมายของภาพ และการเขียนข้อความลามกอนาจารซ่อนไว้ในจดหมาย ทั้งนี้เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยของคุณ และในขณะเดียวกันทางคุณก็จะใช้กลยุทธ์การอ้างเรื่องศีลธรรมในการสร้างความชอบธรรม เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลยุทธ์ของนักโทษในเรื่องเกี่ยวกับการจำกัดอิสรภาพทางเพศ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางที่ 28 ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6.28

แสดงผลรูปกลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคุณกับกลยุทธ์การสื่อสาร
ของนักโทษในบริบทของการจำกัดอิสรภาพทางเพศ

กลยุทธ์การสร้างความชอบธรรมของคุณ	กลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษ
การอ้างเรื่องศีลธรรม	การใช้สัญญาในการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลง ความหมายของภาษา/ภาพ การเขียนข้อความลามกอนาจารซ่อนไว้ในจดหมาย

อภิปรายผลการวิจัย

เนื่องจากนักโทษคือผู้ที่ถูกพิพากษาจากสังคมแล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นสังคมจึงอ้างสิทธิในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นและในขณะเดียวกันสังคมก็ได้ทำการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเหล่านั้นให้กลับตัวเป็นคนดีและสร้างประโยชน์ตอบแทนสังคม โดยสังคมจะใช้คุณเป็นสถาบันที่สังคมได้มอบอำนาจให้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการลงโทษด้วยการกักขังและทำการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของนักโทษตามความหนักเบาของการกระทำความผิด ถ้านักโทษคนใดกระทำความผิดที่รุนแรงมากก็อาจใช้วิธีการคุมขังตลอดชีวิตหรือถ้าเป็นโทษรุนแรงที่ไม่สามารถให้อภัยได้ก็อาจจะทำการกำจัดทิ้งด้วยการ “ประหารชีวิต”

ส่วนนักโทษที่กระทำความผิดที่ไม่รุนแรงถึงขั้นประหารก็อาจถูกกักขังอยู่ในคุกตามระยะเวลายาวนานขึ้นอยู่กับความหนักเบาของการกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาลที่แตกต่างกัน และในขณะเดียวกันคุณก็จะกำหนดกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของนักโทษในขณะที่ถูกคุมขังอยู่ในพื้นที่ของคุณ ซึ่งกระบวนการนี้ก็คือ “การจัดระเบียบวินัย” ของคุณนั่นเอง ทั้งนี้การจัดระเบียบวินัยในบริบทด้านต่าง ๆ ของคุณยังส่งผลต่อนักโทษทั้งทางร่างกาย จิตใจและพฤติกรรม

ในการวิจัยเรื่อง “การสื่อสารผ่านจดหมายนักโทษ: บทวิเคราะห์อำนาจและการจัดระเบียบวินัยแห่งคุณ” ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีเรื่องอำนาจของมิเชล พูโกต์เป็นทฤษฎีแกนหลักในการวิเคราะห์ ซึ่งจากลักษณะของอำนาจตามทฤษฎีอำนาจของพูโกต์จะเห็นว่า อำนาจมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่งอยู่ที่ใดที่หนึ่ง อำนาจไม่มีจุดศูนย์กลางแห่งอำนาจและอำนาจไม่ได้มีเพียงมิติแห่งการครอบงำและการจ่ายอมเท่านั้น แต่อำนาจยังมีมิติของการต่อรองและต่อต้านรวมอยู่ด้วย

ทั้งนี้เมื่อมองจากภายในพื้นที่ของคุณจะสามารถเห็นการใช้อำนาจของคุณต่อนักโทษอย่างชัดเจน โดยผ่านการจัดระเบียบวินัยของคุณ

และจากทัศนะของฟูโกต์ที่มีต่ออำนาจว่า “ที่ใดมีอำนาจ ที่นั่นย่อมมีการต่อต้านชัดเจน ต่ออำนาจ” อันหมายถึง การต่อรองระหว่างอำนาจของ “โครงสร้าง” (structure) ของคุณกับ “ปัจเจกบุคคล” (individual) คือ นักโทษนั้น ในขณะที่โครงสร้างพยายามใช้อำนาจควบคุม/ครอบงำ แต่ตัวปัจเจกเองก็ยังมีศักยภาพในการดิ้นรนต่อสู้ได้ แต่อย่างไรก็ดี ไม่ใช่มนุษย์ธรรมดา (Human being) หรือมนุษย์ทุกคนจะเป็น “มนุษย์ผู้กระทำ” (Human agency) ได้ทุกคนเสมอไป แต่มีมนุษย์เพียงบางคนเท่านั้นที่สามารถเปลี่ยนจากมนุษย์ที่ยอมจำนนต่อโครงสร้างมาเป็นมนุษย์ผู้กระทำที่มีลักษณะแสดงออกถึงการดิ้นรนต่อสู้กับอำนาจอันแสดงออกผ่านกรณีการสื่อสารทางจดหมายของนักโทษหลาย ๆ คน

จากการวิเคราะห์จดหมายจากคุณ นักโทษจำนวนหนึ่งก็จะมีลักษณะของ “มนุษย์ผู้กระทำ” ที่กล้าต่อรองเชิงอำนาจกับโครงสร้างของคุณ ซึ่งไม่ได้เห็นได้อย่างชัดเจนในตัวของคุณบุคคล ธรรมดาทั่วไปในสังคม (Human being) แม้ว่าในความเป็นจริงของสังคม ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจจะมีอยู่ทุกหนทุกแห่งและในการใช้อำนาจก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นภายนอกหรือภายใน กำแพงคุก แต่คนที่อยู่ภายนอกคุกอาจจะถูกกักขังอยู่ใน “คุกที่มองไม่เห็น” (invisible prison) จากอำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบวินัย ข้อบังคับ วัฒนธรรม ประเพณี ศีลธรรมและวาทกรรมต่าง ๆ ที่กลายเป็นโครงสร้างที่สังคมสร้างขึ้นมา ซึ่งคนส่วนใหญ่ในสังคมก็ยอมจำนนต่อโครงสร้างและตกอยู่ในคุกที่มองไม่เห็นเช่นนี้

จากการวิเคราะห์วิจัยเรื่อง การสื่อสารผ่านจดหมายนักโทษ: บทวิเคราะห์อำนาจและการจัดระเบียบวินัยแห่งคุก นี้จะพบประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

อำนาจและการจัดระเบียบวินัยผ่านพื้นที่ของจดหมายนักโทษ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบจดหมายของนักโทษประกอบกับการศึกษา กฎระเบียบวินัยและข้อบังคับต่าง ๆ ของคุณผ่านการจัดระเบียบวินัยแล้วจะพบปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคุณกับนักโทษและตามที่ฟูโกต์ได้กล่าวว่า การจัดระเบียบวินัยเป็นการลงโทษรูปแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงจากการลงโทษที่รุนแรงทางร่างกายแบบเดิม ดังนั้นคุณจึงต้องใช้กลยุทธ์

ต่าง ๆ เพื่ออ้าง “ความชอบธรรม” (legitimation) ในการใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายมาจากกฎหมายของสังคมนี้ อันแสดงความหมายของการ “พอกให้ขาว” แห่งอำนาจเพื่อให้คุณพร้อมที่จะบังคับใช้ต่อนักโทษผ่านการจัดระเบียบวินัย ซึ่งเป็นการอำพรางการลงทัณฑ์รูปแบบใหม่แก่นักโทษนั่นเอง

หลังจากการพอกขาวอำนาจแล้ว คุณจะใช้อำนาจที่ได้เหล่านี้ผ่านการจัดระเบียบวินัยใน 2 ด้านตามที่ฟูโกต์ค้นพบ คือ อำนาจไม่ใช่มีแต่การควบคุม/จำกัดหรือการลงโทษซึ่งเป็นอำนาจด้านลบเท่านั้น แต่อำนาจยังมีด้านบวกหรือด้านสร้างสรรค์ด้วย โดยในกรณีเกี่ยวกับจดหมายนี้ทางคุณให้เสรีภาพในการเขียนแต่ต้องเขียนภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับที่คุณกำหนดอันมีความหมายว่าอำนาจไม่ได้ทำหน้าที่เพียงปิดกั้น (repress) เท่านั้น แต่อำนาจยังปฏิบัติการด้านสร้างสรรค์ (create) ด้วย คือ “เปิดโอกาสให้เขียนได้แต่ต้องเขียนบนเงื่อนไขที่คุณกำหนด” เท่านั้น เช่น ห้ามเขียนเกินกว่าที่กำหนด ห้ามเขียนสิ่งที่จะก่อให้เกิดความเสียหายในการควบคุมหรือก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อคุณหรือห้ามการเขียนข่มขู่หรือเขียนข้อความลามกอนาจารต่อบุคคลภายนอก

ในขณะเดียวกัน นักโทษก็จะใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการสื่อสารผ่านจดหมายเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยของคุณด้วย เช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของฟูโกต์ที่แสดงทัศนะว่า “อำนาจมีการเคลื่อนไหว ไม่หยุดนิ่ง อำนาจไม่มีศูนย์กลางอยู่ที่ใดที่หนึ่ง” และ “ที่ใดมีอำนาจ ที่นั่นย่อมมีการต่อต้านขัดขืนต่ออำนาจ” ซึ่งในการวิเคราะห์จดหมายของนักโทษในการวิจัยครั้งนี้จะพบกลยุทธ์การสื่อสารต่าง ๆ ของนักโทษที่เกี่ยวกับเนื้อหา ดังต่อไปนี้คือ การใช้ภาพ/สัญลักษณ์สร้างจินตนาการ การใช้ภาษาแสดงอารมณ์/ความรู้สึก การอ้างอิงอำนาจ การอ้างอิงเหตุผล การอ้างสถานทูต การอ้างวัฒนธรรมการกิน การอ้างอิงศาสนา การนิยามความหมายใหม่ การใช้ภาพ/สัญลักษณ์สร้างอารมณ์และความรู้สึก การรื้อสร้างกฎระเบียบใหม่ของคุณ การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงความหมายของภาพ/ภาษาและการเขียนข้อความซ่อนไว้ในจดหมาย

กล่าวโดยสรุปปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจจะระหว่างคุณทั้งด้านบวกและด้านลบกับนักโทษในเรื่องเกี่ยวกับจดหมายก็คือคุณอนุญาตให้เขียนจดหมายได้ แต่การเขียนจดหมายนั้นต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบวินัยและข้อบังคับของคุณคือให้เขียนอะไรหรือให้เขียนอย่างไร โดยอำนาจของคุณนี้มีการพอกให้ขาวเพื่อใช้เป็นข้ออ้างของความชอบธรรมในการให้บรรลู่วัตถุประสงค์ของอำนาจเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนักโทษให้กลับตัวเป็นคนดีและเป็นประโยชน์ต่อสังคม นั่นเอง

การต่อสู้เชิงอำนาจและนัยสำคัญเรื่องเพศของนักโทษในคุก

จากการวิเคราะห์การจัดระเบียบวินัยในการจำกัดอิสรภาพทั้ง 5 บริบทของคุก อันได้แก่ การจำกัดพื้นที่ การจำกัดอิสรภาพทางร่างกาย การจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรม การจำกัดอิสรภาพทางการสื่อสารและการจำกัดอิสรภาพทางเพศ พบว่า การจำกัดอิสรภาพในเรื่อง “การจำกัดพื้นที่” จะปรากฏอยู่ในการสื่อสารผ่านจดหมายของนักโทษที่สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยของคุณมากที่สุด คือ มีจำนวนตัวอย่างถึง 105 ตัวอย่างจากตัวอย่างทั้งหมด 200 ตัวอย่าง หรือคิดเป็น 52.5 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งนั่นหมายความว่า การกักขังให้อยู่แต่ในพื้นที่ของคุกเช่นนี้ส่งผลให้นักโทษต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาชนะ ไม่ว่าจะเป็นการเขียนจดหมายขอร้องศาลให้ปล่อยตัว การขอย้ายที่คุมขังเพื่อต้องการผ่อนคลายความกดดันด้วยการเปลี่ยนสถานที่หรือการวาดภาพจินตนาการถึงอิสรภาพภายนอกคุก ซึ่งเมื่อวิเคราะห์การถูกจำกัดพื้นที่ของนักโทษที่ถือว่าการลงโทษที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดแล้วจะพบว่า การที่นักโทษทำการต่อต้านขัดขืนมากที่สุดก็เพราะการถูกจำกัดพื้นที่ที่สามารถส่งผลต่อเนื่องไปยังการขาดอิสรภาพในบริบทต่าง ๆ ตามมาไม่ว่าจะเป็นการจำกัดอิสรภาพทางร่างกาย การจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรม การจำกัดอิสรภาพทางการสื่อสารหรือการจำกัดอิสรภาพทางเพศ

นอกจากนั้น การถูกจำกัดพื้นที่ยังพิสูจน์ยืนยันถึงความเป็นจริงทางด้านจิตวิทยาในกรณีของการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการลงโทษที่เปลี่ยนจากการลงโทษทางร่างกายที่รุนแรงมาเป็นการลงโทษทางจิตใจด้วยการกักขังที่นักจิตวิทยาสสมัยใหม่ต่างลงความเห็นว่า การกักขังเป็นการลงโทษทางจิตใจที่รุนแรงกว่าการลงโทษทางร่างกาย

ส่วนการจำกัดอิสรภาพของคุกในบริบทเรื่อง “เพศ” จะพบว่านักโทษมีการสื่อสารเรื่องเพศที่สร้างปฏิสัมพันธ์เชิงต่อต้านอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณค่อนข้างน้อยมาก ซึ่งสังเกตได้จากกลุ่มตัวอย่างของจดหมายเรื่องเพศที่มีอยู่เพียง 7 ตัวอย่างจาก 200 ตัวอย่างหรือคิดเป็น 3.5 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ทั้งนี้ อาจจะเป็นด้วยสาเหตุของวาทกรรมทางสังคมที่ควบคุมคนในเรื่องเกี่ยวกับเพศทำให้นักโทษเมื่อเข้ามาอยู่ในคุกจึงยังมีความรู้สึกอายที่จะพูดหรือจะเขียนเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าคุกเป็นกลไกที่ตอกย้ำในการใช้อำนาจของวาทกรรมเพื่อควบคุมเรื่องเพศของนักโทษ โดยคุกได้อ้างเรื่องของศีลธรรมสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจต่อนักโทษ โดยเรื่องเพศถือเป็นสัญชาตญาณพื้นฐาน (Basic instinct) ของมนุษย์ทุกคนทุกเพศ ในกรณีนี้ฟูโกต์ได้กล่าวว่า “ถ้าสามารถควบคุมสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ได้ ก็จะสามารถควบคุมจิตใจ พฤติกรรมหรือการกระทำอย่างอื่น ๆ ของมนุษย์ได้ เช่นกัน” แต่ในกรณีนี้ก็ไม่ได้

แปลว่า เรื่องเพศจะปลอดจากการตอรองและต่อต้านเชิงอำนาจโดยสิ้นเชิง ซึ่งสามารถจะเห็นได้จากจดหมายของนักโทษที่ตอรองด้วยการใช้สัญญาะในการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงความหมายของภาษา/ภาพและการเขียนข้อความลามกอนาจารซ่อนไว้ในเนื้อหาจดหมายที่มีความยาวมาก ๆ ดังนั้นประเด็นเรื่องเพศของนักโทษนี้จึงน่าที่จะนำไปวิเคราะห์ปรับใช้ในการปฏิบัติต่อนักโทษในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมเสียของคุณต่อไป

ความแตกต่างของการสื่อสารผ่านจดหมายส่วนตัวธรรมดากับจดหมายนักโทษ

ถึงแม้ว่าคุณจะให้เสรีภาพในการสื่อสารผ่านจดหมายแก่นักโทษ แต่ในขณะเดียวกันคุณก็จำกัดอิสรภาพในการเขียนจดหมายด้วยดังที่กล่าวมาแล้ว ด้วยการจัดระเบียบวินัยผ่านระบบการตรวจสอบเซ็นเซอร์จดหมาย ดังนั้นจึงทำให้การเขียนจดหมายของนักโทษเกิดผลทางจิตวิทยา โดยนักโทษจะมีความรู้สึกอยู่เสมอว่าในขณะที่เขียนนั้นพวกตนกำลังถูกจ้องมองหรือควบคุมการเขียนอยู่ตลอดเวลาเหมือนการถูกจ้องมองควบคุมจากสถาปัตยกรรม “แพน옵ติคอน” (panopticon) นั้นเอง

ดังนั้น ระบบการตรวจสอบเซ็นเซอร์จดหมายจึงเป็นการใช้อำนาจในการควบคุมพฤติกรรมสื่อสารด้วยจดหมายของนักโทษ โดยที่นักโทษก็จะใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการเขียนจดหมายที่เป็นแบบจำลองทางอำนาจที่โยกย้ายจากพื้นที่จริงในบริบทต่าง ๆ ของคุณมาสู่พื้นที่การสื่อสารบนแผ่นกระดาษเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการจัดระเบียบวินัยของคุณที่ผ่านระบบการตรวจสอบเซ็นเซอร์จดหมาย

จากการที่การตรวจสอบเซ็นเซอร์จดหมายได้สร้างกรอบควบคุมการสื่อสารด้วยจดหมายของนักโทษในคุกทำให้ลักษณะของจดหมายนักโทษมีความแตกต่างจากจดหมายส่วนตัวธรรมดาทั่วไป ดังต่อไปนี้ คือ

แผนภาพที่ 6.3

แสดงความแตกต่างระหว่างจดหมายส่วนตัวธรรมดากับจดหมายนักโทษ

1. จดหมายส่วนตัวธรรมดาจะมีความเป็นส่วนตัวสูง สังคมถือว่าผู้ที่แอบเปิดอ่านจดหมายของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นบุคคลที่ไร้มรรยาทและไม่มีจริยธรรม แต่จดหมายนักโทษจะถูกเปิดอ่านได้ โดยการใช้อำนาจตามกฎหมายที่คุกอ้างความชอบธรรมมาบังคับใช้ ซึ่งการตรวจสอบเซ็นเซอร์จดหมายเป็นการทำลายความเป็นส่วนตัวนี้ลงกลายเป็นของสาธารณะที่เปิดเผยต่อผู้อื่นในหลักการตรวจตราตามกรอบความคิดแบบสถาปัตยกรรมแพน옵ติคอน

2. ในกรณีของจดหมายส่วนตัวธรรมดา ผู้เขียนมีอำนาจสามารถสร้างจินตนาการผ่านการเขียนได้อย่างไร้ขอบเขต สามารถสร้างอำนาจในการเขียนหรือสื่อสารและสามารถสร้าง “ตัวตนของผู้เขียน” (Authorship) ได้อย่างเต็มที่ แต่จดหมายนักโทษนั้นการเขียนต้องตกอยู่ในอำนาจการตรวจสอบเซ็นเซอร์ (Censorship) จากเจ้าหน้าที่ของคุณจึงไม่สามารถสร้างอำนาจในการเขียนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงทำให้นักโทษคิดค้นแสวงหารูปแบบและกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการสื่อสารเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจจากการตรวจสอบเซ็นเซอร์ของคุณ เช่น การสื่อสารด้วยภาพ การเปลี่ยนแปลงความหมายของภาษาและภาพ การลักลอบนำจดหมายออกนอกคุก เป็นต้น

3. สำหรับจดหมายส่วนตัวธรรมดา ผู้เขียนสามารถควบคุม กำหนดหรือยืนยันความเป็นจริงของเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นยังสามารถกำหนดจำนวน ปริมาณ เนื้อหา ระยะเวลาหรือสถานที่ในการสื่อสารได้ด้วยตนเอง อย่างเช่น จะเขียนมากหรือน้อยหรือจำนวนก็ฉบับก็ได้ จะส่งจดหมายเมื่อไรก็ได้ จะไปเขียนจดหมายที่ไหนก็ได้ แต่กรณีของจดหมายนักโทษ นักโทษไม่สามารถควบคุมหรือกำหนดเองได้คือ ต้องเขียนเฉพาะในพื้นที่คุก การส่งออกเป็นไปตามกำหนดเวลาของคุณและตามจำนวนที่คุกให้อนุญาต ส่วนเรื่องราว เหตุการณ์หรือเนื้อหาที่จะสื่อสารในจดหมายก็จะถูกกำหนดให้เป็นไปตามกฎระเบียบของคุณ เช่น ไม่สร้างความเสื่อมเสียหรือเสียหายให้คุณ ไม่เป็นข้อความที่เป็นการข่มขู่หรือลามกอนาจาร เป็นต้น

4. จดหมายส่วนตัวธรรมดา ผู้เขียนจะทำการสื่อสารอย่างอิสระระหว่างผู้ส่งกับผู้รับที่มีความใกล้ชิดหรือคุ้นเคยกันอาจจะเป็นญาติหรือมิตรสหาย ข้อความในจดหมายอาจเป็นการไต่ถามทุกข์สุขส่วนตัว แต่จดหมายนักโทษไม่ใช่เป็นเรื่องของผู้ส่งกับผู้รับเท่านั้น แต่จะมี “ตัวกลาง” (Gate keeper) เป็นผู้คอยตรวจสอบ คัดเลือกเนื้อหาหรือข้อความในการสื่อสารนั่นก็คือ ตัวเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ตัดสินใจว่าเนื้อหาหรือข้อความในการสื่อสารใดที่ควรส่งหรือไม่ควรส่งออก ซึ่งแสดงถึงประเด็นสำคัญของอำนาจคือไม่ใช่เป็นเพียงการห้ามแต่เป็นอำนาจในการอนุญาตด้วยในขณะเดียวกันคืออนุญาตให้ส่งจดหมายออกได้ แต่กำหนดหรือห้ามจดหมายที่มีรูปแบบหรือเนื้อหาที่สร้างความเสียหายหรือวิจารณ์คุก ห้ามการเขียนเกิน 15 บรรทัด กำหนดให้ส่งในเวลาเช้า ห้ามใส่สิ่งของมีค่าในซองหรือห้ามลักลอบส่งออก เป็นต้นหรือเพื่อให้เข้าใจง่าย ๆ คือ “ให้เขียนได้ แต่ห้ามเขียนเรื่องอะไรหรือให้เขียนอย่างไร”

นอกจากนั้น จดหมายนักโทษอาจไม่มีความใกล้ชิดคุ้นเคยกันเลยระหว่างผู้ส่งกับผู้รับ แต่จะเป็นการเขียนสื่อสารไปยังผู้รับต่าง ๆ เพื่อต้องการเพื่อนหรือมิตรทางจดหมายหรือต้องการสร้างความสงสาร ต้องการความช่วยเหลือจากผู้รับจดหมายภายนอกซึ่งอาจจะเป็นใครก็ได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การสื่อสารผ่านจดหมายนักโทษ: บทวิเคราะห์อำนาจและการจัดระเบียบวินัยแห่งคุก ฉบับนี้เป็นการวิจัยการสื่อสารเฉพาะจดหมายของนักโทษต่างชาติชาย โดยใช้ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจของมิเชล ฟูกูต์และแนวคิดทฤษฎีทางการสื่อสาร ซึ่งผลที่ได้สามารถนำไปเป็นวรรณกรรมต้นแบบในการวิจัยในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป เช่น

1. การวิเคราะห์ผู้ส่งสาร โดยทำการวิเคราะห์เจาะลึกลงไปเฉพาะที่ตัวนักโทษถึงสาเหตุของการใช้กลยุทธ์การสื่อสารต่าง ๆ หรืออาจทำการวิเคราะห์ผู้ส่งสารประเภทอื่น เช่น นักโทษประหาร นักโทษหญิง นักโทษวัยชรา นักโทษวัยหนุ่ม นักโทษป่วย นักโทษโรคจิตหรืออาจเปลี่ยนจากผู้ส่งสารที่เป็นนักโทษเป็นผู้ส่งสารที่เป็นคนป่วยในโรงพยาบาลหรือทหาร ตำรวจที่อยู่ชายแดนหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่อันตราย กดดัน ลำบาก อย่างเช่นในสนามรบ เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงแนวทางหรือกลยุทธ์การสื่อสารของบุคคลเหล่านี้

2. การวิเคราะห์ตัวสารหรือเนื้อหา โดยอาจจะแยกวิเคราะห์เฉพาะความหมายจากภาพวาด หรือวิเคราะห์เฉพาะเนื้อหาจากการเขียนข้อความเป็นตัวอักษรหรือวิเคราะห์เฉพาะความหมายจากการใช้รูปแบบต่าง ๆ จากจดหมายหรือการวิเคราะห์ตัวสารหรือเนื้อหาจากการสื่อสารประเภทอื่น ๆ ของนักโทษ

3. การวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารประเภทอื่น ๆ ของนักโทษ เช่น จดหมาย อิเลคทรอนิกส์ การโทรศัพท์ การติดต่อเยี่ยมญาติและการประชุมทางไกลผ่านกล้องวิดีโอ (video conference) เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ผู้รับสาร โดยทำการวิเคราะห์ตัวผู้รับจดหมายหรือผู้รับสื่อประเภทอื่นจากนักโทษว่ามีผลต่อกลยุทธ์การสื่อสารของนักโทษอย่างไร หรือไม่

5. การวิจัยเรื่องนี้เป็นการใช้ทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (ทฤษฎีเรื่องอำนาจ) เป็นหลักในการวิเคราะห์ร่วมกับการสื่อสาร ซึ่งเป็นการเปิดแนวทางการศึกษาใหม่ แต่สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องการสื่อสารต่าง ๆ ของนักโทษคือ การวิเคราะห์ทางด้านจิตวิทยาว่านักโทษมีความรู้สึกอย่างไรหรือมีเหตุผลใดในการสร้างกลยุทธ์การสื่อสารเหล่านั้นขึ้นมา ซึ่งในอนาคตควรจะมีการนำทฤษฎีทางด้านจิตวิทยามาใช้ในการวิเคราะห์ทางด้านการสื่อสารของนักโทษหรือสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การวิเคราะห์ทางด้านอักษรศาสตร์ที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารผ่านการเขียนจดหมายของนักโทษก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะทำการวิเคราะห์ต่อไปในอนาคต

6. ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องของกรมราชทัณฑ์ที่ควรจะนำเอาผลที่ได้จากการวิจัยในเรื่องนี้ไปวิเคราะห์เพื่อทำการเปลี่ยนแปลง ปรับใช้หรือใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกฎระเบียบ วินัยและข้อบังคับให้เหมาะสมในการปฏิบัติต่อนักโทษต่างชาติและชาวไทยในเรื่องต่าง ๆ อย่างเช่น อาหารการกิน สภาพชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม การนับถือศาสนาหรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการสื่อสารของนักโทษ ทั้งนี้เนื่องจากนักโทษหรือคนไม่

ว่าชนชาติใด เชื้อชาติใด นับถือศาสนาใดหรือมาจากประเทศใดก็ตาม เมื่อตกอยู่ในสภาพของการเป็นนักโทษในคุกย่อมมีความรู้สึกเหมือนกัน ต่างกันตรงสิทธิหรือความกล้าที่จะแสดงออกเท่านั้น

นอกจากนั้นในระดับกระทรวงยุติธรรมที่กำกับดูแลกรมราชทัณฑ์หรือระดับรัฐบาลควรให้ความสนใจเข้ามาดูแลชีวิตความเป็นอยู่และพื้นที่การสื่อสารของนักโทษต่างชาติด้วยการออกกฎระเบียบที่เหมาะสมกับนักโทษต่างชาติโดยคำนึงถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากการค้นพบในการวิจัยนี้ ซึ่งการปฏิบัติที่ผ่านมาจะนำกฎระเบียบที่ใช้กับนักโทษชาวไทยมาบังคับใช้กับนักโทษต่างชาติโดยไม่ได้อำนาจถึงความแตกต่างระหว่างชาวต่างชาติกับชาวไทย ซึ่งในเรื่องนี้อาจหมายถึงการให้การสนับสนุนในเรื่องของเงินงบประมาณและการเพิ่มอัตราค่าจ้างของเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอหรือสร้างความเข้าใจให้เจ้าหน้าที่ในเรื่องของสิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติต่อนักโทษต่างชาติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

จำนักรหอสมุด